Yttrande över slutbetänkandet Så stärker vi den personliga integriteten (SOU 2017:52)

6

LS 2017-1008

Landstingsrådsberedningen

SKRIVELSE
2017-11-01

LS 2017-1008

Landstingsstyrelsen

Yttrande över slutbetänkandet Så stärker vi den personliga integriteten (SOU 2017:52)

Föredragande landstingsråd: Irene Svenonius

Ärendebeskrivning

Justitiedepartementet har genom remiss bjudit in Stockholms läns landsting att lämna synpunkter på slutbetänkandet Så stärker vi den personliga integriteten (SOU 2017:52).

Förslag till beslut

Landstingsrådsberedningen föreslår landstingsstyrelsen besluta

att avge yttrande till Justitiedepartementet över slutbetänkandet Så stärker vi den personliga integriteten (SOU 2017:52) i enlighet med landstingsdirektörens förslag till yttrande

att omedelbart justera beslutet.

Landstingsrådsberedningens motivering

Justitiedepartementet har berett Stockholms läns landsting möjlighet att yttra sig över Integritetskommitténs slutbetänkande Så stärker vi den personliga integriteten (SOU 2017:52). Kommittén föreslår i sitt slutbetänkande åtgärder med utgångspunkt i den redovisning av risker för den personliga integriteten som tidigare redovisats i kommitténs delbetänkande.

Landstinget står inför en stor förändringsprocess med omfattande satsningarna på e-hälsa och IT. Landstinget ska använda digitalisering som ett strategiskt verktyg för att utveckla, effektivisera och kvalitetssäkra verksamheterna, erbjuda bättre samhällsservice, öka patienters och resenärers delaktighet. Den allt snabbare digitaliseringen av samhället kräver att integritets- och informationssäkerhetsfrågorna tas på högsta allvar. Landstinget ser därför behov av kraftfulla och långsiktiga insatser

som syftar till att förbättra informationssäkerheten inom offentlig sektor och öka medvetenheten om dessa frågor.

Dagens integritetsskyddslagstiftning anses omfattande och i många delar svårtillämpad, samtidigt som den ska tillämpas av myndigheter, företag och organisationer av varierande storlek, resurser och verksamhetsinriktning. Kommittén anser att det på flera områden har skett stegvisa försämringar av den personliga integriteten och att det behövs en kraftsamling för att bryta denna utveckling. Denna kraftsamling bör enligt kommittén sammanfalla med arbetet att förverkliga intentionerna i EU:s dataskyddsförordning som ska börja tillämpas i maj 2018.

Dataskyddsförordningen kommer att innebära att rättigheterna stärks för enskilda personer och nya krav ställs på myndigheter och andra organisationer som samlar in personuppgifter. Den innehåller även nya bestämmelser om stränga sanktioner vid överträdelse.

Förutom förordningens ökade krav på ansvarsskyldighet följer även bestämmelser kring systematiskt arbete med dataskydd och informationssäkerhet. Landstinget anser att det är positivt att det föreslås åtgärder för att uppmuntra, initiera och stödja utarbetandet av uppförandekoder på flera områden. Uppförandekoderna ska kunna granskas och godkännas av tillsynsmyndigheten, vilket ger än större möjlighet att säkerställa regelefterlevnad. Det bör dock säkerställas att de bidrar till att förenkla organisationers arbete med integritetsskydd och att det inte blir en ytterligare komplicerande faktor.

Integritetskommittén anser att regeringen bör gå vidare med de förslag på integritetshöjande regler på hälso- och sjukvårdsområdet som föreslagits av tidigare utredningar. Det gäller bland annat regler om vårdgivarens ansvar för en säker och ändamålsenlig hantering av personuppgifter. Det gäller även regler om sjukvårdshuvudmännens (landstingens/regionernas och kommunernas) ansvar att, genom kravställning på och uppföljning av vårdgivare som är verksamma inom huvudmannens ansvarsområde, se till att dessa regler följs samt att de informationssystem som vårdgivarna använder möjliggör ett ändamålsenligt, lagligt och säkert utbyte av personuppgifter. Landstinget ser även positivt på förslaget om att utreda en lagreglerad tystnadsplikt för personal hos privata leverantörer av IT-tjänster.

Slutligen delar landstinget Integritetskommitténs bedömning att den ständigt ökande digitaliseringen av alla delar av samhällslivet innebär utmaningar när det gäller att värna den personliga integriteten.

Landstingets digitaliseringsarbete utgår från vad som är till nytta för medborgarna, utan att ge avkall på den personliga integriteten. Satsningar på integritetshöjande åtgärder är nödvändiga för att vi ska nå de stora effektivitets- och kvalitetsvinster som digitaliseringen medför och kommitténs förslag är väl motiverade.

Det är av stor vikt att de föreslagna åtgärderna analyseras noggrant ur ett patientsäkerhetsperspektiv. I takt med att vården utvecklas och blir mer komplex, så ökar behovet av informationsutbyte mellan vårdgivare och mellan kommun och landsting. Det är helt avgörande att nya riktlinjer uppmuntrar, snarare än försvårar denna utveckling.

Beslutsunderlag

Landstingsdirektörens tjänsteutlåtande den 25 september 2017
Förslag till yttrande
Sammanfattning av slutbetänkandet Så stärker vi den personliga integriteten (SOU 2017:52)

Irene Svenonius

Gustaf Drougge

Stockholms läns landsting

2017-09-25
LS 2017-1008

Landstingsstyrelsen
Landstingsstyrelsens förvaltning
SLL Juridik
Josef Driving

Landstingsstyrelsen

Yttrande över slutbetänkandet Så stärker vi den personliga integriteten (SOU 2017:52)

Ärendebeskrivning

Justitiedepartementet har genom remiss bjudit in Stockholms läns landsting att lämna synpunkter på slutbetänkandet Så stärker vi den personliga integriteten (SOU 2017:52).

Beslutsunderlag

Landstingsdirektörens tjänsteutlåtande den 25 september 2017
Förslag till yttrande
Sammanfattning av slutbetänkandet Så stärker vi den personliga integriteten (SOU 2017:52)

Förslag till beslut

Landstingsstyrelsen föreslås besluta

att avge yttrande till Justitiedepartementet över slutbetänkandet Så stärker vi den personliga integriteten (SOU 2017:52) i enlighet med landstingsdirektörens förslag till yttrande

att omedelbart justera beslutet.

Förvaltningens förslag och motivering

Sammanfattning
Integritetskommittén föreslår i sitt slutbetänkande förslag på åtgärder med utgångspunkt i den redovisning av risker för den personliga integriteten som tidigare redovisats i kommitténs delbetänkande. I slutbetänkandet presenterar kommittén även en uppföljning av den förstärkning av grundlagsskyddet för den personliga integriteten som genomfördes år 2011.

Kommitténs förslag innefattar bland annat uppdrag till vissa myndigheter att initiera och stödja utarbetandet av uppförandekoder på olika områden, inrättande av ett kompetenscenter för frågor som rör anskaffning av externa it-tjänster och att det genomförs en myndighetsanalys av Datainspektionen. Kommittén pekar även ut områden där det krävs tydligare lagreglering av integritetsskyddet och efterlyser ytterligare utredning på dessa områden.

Förvaltningen är i allt väsentligt positiv till kommitténs redovisade slutsatser och lämnade förslag.

Bakgrund
Integritetskommitténs uppdrag har bland annat varit att utifrån ett individperspektiv kartlägga och analysera risker för intrång i den personliga integriteten som kan uppkomma i samband med användning av informationsteknik. Denna del av uppdraget redovisades i delbetänkandet Hur står det till med den personliga integriteten? (SOU 2016:41). Landstinget har som remissinstans lämnat synpunkter på delbetänkandet (LS 2016-0925)

Kommitténs allmänna slutsats är att vi som enskilda individer drabbas av stegvisa försämringar av den personliga integriteten på flera områden. För att bryta denna utveckling behövs en kraftsamling som enligt kommittén lämpligen bör sammanfalla med arbetet för att förverkliga intentionerna i EU:s dataskyddsförordning som ska börja tillämpas den 25 maj 2018.

I slutbetänkandet presenteras bland annat förslag på åtgärder för att minska de integritetsrisker som kartlagts. Målsättningen har varit att skyddet för den personliga integriteten ska stärkas så att denna grundläggande rättighet kommer i balans med andra grundläggande rättigheter och legitima samhällsintressen

I likhet med delbetänkandet redovisas kommitténs förslag område för område, bland annat berörs skola, arbetsliv, e-förvaltning, konsumentområdet, försäkringsverksamhet, hälso- och sjukvård samt välfärdsteknik inom socialtjänsten. I slutbetänkandet lämnas även vissa förslag på områdena informationssäkerhet, samhällets skyddsmekanismer (sanktioner och rättsmedel), Datainspektionens arbetssätt och resursbehov samt anslag till forskning om digitalisering och personlig integritet.

Som en möjlighet att närmare konkretisera hur dataskyddsförordningen ska tillämpas, behandlas i förordningen så kallade uppförandekoder vilket är självreglerande specificeringar inom en viss bransch eller sektor. Enligt kommittén kan sådana uppförandekoder bli ett effektivt hjälpmedel för att höja integritetsskyddet. Dessutom kan uppförandekoder vara ett sätt för företag, organisationer och myndigheter att uppfylla förordningens så kallade ansvarsskyldighet, nämligen skyldigheten att ansvara för och kunna visa att förordningens principer för behandling av personuppgifter följs. Flera statliga myndigheter bör enligt kommittén ges i uppdrag att initiera och stödja arbetet med uppförandekoder.

På hälso- och sjukvårdsområdet anser kommittén, utöver förslaget att stödja utarbetandet av uppförandekoder, att regeringen bör gå vidare med de förslag på integritetshöjande regler på hälso- och sjukvårdsområdet som föreslagits av tidigare utredningar. Det gäller bland annat regler om vårdgivarens ansvar för en säker och ändamålsenlig hantering av personuppgifter samt sjukvårdshuvudmännens (landstingens/regionernas och kommunernas) ansvar att, genom kravställning på och uppföljning av vårdgivare som är verksamma inom huvudmannens ansvarsområde, se till att dessa regler följs samt att de informationssystem som vårdgivarna använder möjliggör ett ändamålsenligt, lagligt och säkert utbyte av personuppgifter.

Den myndighet som får det samlade ansvaret för digitaliseringen av den offentliga förvaltningen föreslås få uppdrag att även arbeta för ett ökat integritetsskydd. Det anges att denna myndighet även ska främja skyddet för den personliga integriteten och att inrätta ett kompetenscenter för frågor som rör anskaffning och användning av externa it-tjänster. Kommittén anser även att regeringen bör utreda en möjlig lagreglering av tystnadsplikt för privata leverantörer av it-tjänster, bland annat molntjänster, vilket bedöms kunna öka möjligheterna för myndigheter att på ett integritetssäkert och lagligt sätt uppdra åt sådana aktörer att hantera hos myndigheten sekretessreglerad information.

Enligt kommitténs uppfattning tillämpas grundlagsskyddet för den personliga integriteten i 2 kap. 6 § regeringsformen på olika sätt av utredningar, myndigheter och inom Regeringskansliet. Därför föreslås bland annat att det införs en bestämmelse i kommittéförordningen om konsekvensbeskrivning med avseende på den personliga integriteten.

Överväganden
Stockholms läns landstings digitaliseringsarbete utgår från vad som är till nytta för medborgarna och landstinget behöver i det arbetet sammanföra de juridiska kraven på personlig integritet med en möjlighet för individer att själva välja hur personliga uppgifter ska hanteras. En individ kan acceptera en försvagad personlig integritet i form av digital hantering av personuppgifter, för att det möjliggör en förstärkning av den upplevda personliga integriteten att till exempel kunna utföra myndighetsärenden digitalt istället för att besöka en handläggare. Målet för digitalisering är ökad service för invånarna utan att dessa behöver ge avkall på den personliga integriteten.

Förvaltningen delar Integritetskommitténs bedömning att den ständigt ökande digitaliseringen av alla delar av samhällslivet innebär stora utmaningar när det gäller att värna den personliga integriteten. Mot bakgrund av de stora effektivitets- och kvalitetsvinster som digitaliseringen medför, om den utnyttjas rätt, är satsningar på integritetshöjande åtgärder av de slag som kommitténs slutbetänkande innehåller väl motiverade.

Integritetsskyddslagstiftningen är mycket omfattande och i många delar svårtillämpad, samtidigt som den ska följas av myndigheter, företag och organisationer av varierande storlek och verksamhetsinriktning samt med mycket varierande resurser. Detta förhållande förändras inte när EU:s dataskyddsförordning börjar tillämpas i maj 2018, samtidigt som riskerna med att bryta mot förordningens regler ökar med nya sanktionsmöjligheter. Med förordningen följer även nya krav på ansvarsskyldighet och systematiskt arbete med dataskydd och informationssäkerhet.

Landstinget står inför en stor förändringsprocess med behov av omfattande satsningar på e-hälsa och IT. Behovet är stort av att i största möjliga utsträckning ta tillvara möjligheterna med digitalisering. Samtidigt måste förändringarna genomföras utan att den personliga integriteten riskeras. Detta kräver att integritets- och informationssäkerhetsfrågorna tas på allvar. Kraftfulla och långsiktiga insatser som syftar till att stärka styrning och integrera det faktiska arbetet med att förbättra informationssäkerheten i kärnverksamhet och anpassa den till dataskyddsförordningens bestämmelser är nödvändiga för att minimera riskerna.

Mot denna bakgrund ser förvaltningen det som ett välkommet förslag att staten vidtar åtgärder för att uppmuntra, initiera och stödja utarbetandet av

uppförandekoder på flera områden. Uppförandekoderna ska kunna granskas och godkännas av tillsynsmyndigheten, vilket ger än större möjlighet att säkerställa regelefterlevnad.

På hälso- och sjukvårdsområdet välkomnas förslaget om att tydliggöra såväl vårdgivarnas som sjukvårdshuvudmännens ansvar för en ändamålsenlig och säker hantering av patientuppgifter samt för de informationssystem som behövs för denna. En författningsreglering av sjukvårdshuvudmännens ansvar för kravställning på privata vårdgivare blir dock till sin natur allmänt hållen och det är upp till sjukvårdshuvudmännen att fylla kravet med ett innehåll som låter sig följas upp och kontrolleras. Utarbetade och godkända uppförandekoder på området kan här utgöra ett lämpligt stöd.

Förvaltningen ser även positivt på förslaget om att utreda en lagreglerad tystnadsplikt för personal hos privata leverantörer av it-tjänster. I arbetet med betänkandet har en tidigare synpunkt från Pensionsmyndigheten som rör molntjänster beaktats, och utredningen föreslår att tystnadsplikten även bör omfatta personal hos leverantörer av molntjänster och vidare utredas. Förvaltningen ser positivt på förslaget, men bedömer att en sådan lagreglering troligtvis får liten verkan vad avser molntjänster. Om en myndighet använder molntjänster är det vanligt att delar av lagringen eller underhållet av systemet placeras utomlands och i vissa fall även utanför EU/EES. Det är viktigt att notera att sådan utländsk personal inte träffas av svenska lagregler om tystnadsplikt. För andra former av outsourcing är dock bedömningen att en lagreglerad tystnadsplikt kommer innebära klara fördelar.

Ekonomiska konsekvenser
Beslutet har inga ekonomiska konsekvenser.

Malin Frenning
Landstingsdirektör

Anne Rundquist
Chefsjurist

Beslutsexpediering:
Akt
Justitiedepartementet, SLL Juridik och upphandling

Godkänd av Malin Frenning, 2017-10-11

Justitiedepartementet

Yttrande över slutbetänkandet Så stärker vi den personliga integriteten (SOU 2017:52)

Justitiedepartementet har genom remiss bjudit in Stockholms läns landsting att lämna synpunkter på slutbetänkandet Så stärker vi den personliga integriteten (SOU 2017:52).

Stockholms läns landsting delar de slutsatser som Integritetskommittén drar i betänkandet och tillstyrker kommitténs förslag till integritetshöjande åtgärder. Därutöver vill landstinget anföra följande.

Stockholms läns landstings digitaliseringsarbete utgår från vad som är till nytta för medborgarna och landstinget behöver i det arbetet sammanföra de juridiska kraven på personlig integritet med en möjlighet för individer att själva välja hur personliga uppgifter ska hanteras. En individ kan acceptera en försvagad personlig integritet i form av digital hantering av personuppgifter, för att det möjliggör en förstärkning av den upplevda personliga integriteten att till exempel kunna utföra myndighetsärenden digitalt istället för att besöka en handläggare. Målet för digitalisering är ökad service för invånarna utan att dessa behöver ge avkall på den personliga integriteten.

Integritetsskyddslagstiftningen är omfattande och i många delar svårtillämpad, samtidigt som den ska tillämpas av myndigheter, företag och organisationer av varierande storlek och med varierande resurser. Detta förhållande förändras inte när EU:s dataskyddsförordning börjar tillämpas i maj 2018, samtidigt som riskerna med att bryta mot förordningens regler ökar med nya sanktionsmöjligheter. Med förordningen följer även nya krav på ansvarsskyldighet samt systematiskt arbete med dataskydd och informationssäkerhet. Det är därför ett välkommet förslag att staten vidtar åtgärder för att uppmuntra, initiera och stödja utarbetandet av uppförandekoder på flera områden. Uppförandekoderna ska kunna granskas och godkännas av tillsynsmyndigheten, vilket ger än större

möjlighet att säkerställa regelefterlevnad. Det bör dock säkerställas att de bidrar till att förenkla organisationers arbete med integritetsskydd och inte blir en ytterligare komplicerande faktor.

På hälso- och sjukvårdsområdet tillstyrks förslaget om att tydliggöra såväl vårdgivarnas som sjukvårdshuvudmännens ansvar för en ändamålsenlig och säker hantering av patientuppgifter samt för de informationssystem som behövs för denna. En författningsreglering av sjukvårdshuvudmännens ansvar för kravställning på privata vårdgivare blir dock till sin natur allmänt hållen och det är upp till sjukvårdshuvudmännen att fylla kravet med ett innehåll som låter sig följas upp. Även här kan utarbetade och godkända uppförandekoder på området utgöra ett lämpligt stöd.

Landstinget ser även positivt på förslaget om att utreda en lagreglerad tystnadsplikt för personal hos privata leverantörer av it-tjänster. I arbetet med betänkandet har en tidigare synpunkt från Pensionsmyndigheten som rör molntjänster beaktats, och utredningen föreslår att tystnadsplikten även bör omfatta personal hos leverantörer av molntjänster och vidare utredas. Förvaltningen ser positivt på förslaget, men bedömer att en sådan lagreglering troligtvis får liten verkan vad avser molntjänster. Om en myndighet använder molntjänster är det vanligt att delar av lagringen eller underhållet av systemet placeras utomlands och i vissa fall även utanför EU/EES. Det är viktigt att notera att sådan utländsk personal inte träffas av svenska lagregler om tystnadsplikt. För andra former av outsourcing är dock bedömningen att en lagreglerad tystnadsplikt kommer innebära klara fördelar.

Sammanfattning

Inledning

Vi lever våra liv såväl på nätet, som i den fysiska världen. När vi agerar på nätet lämnar vi spår efter oss. Spår, som går att använda för att underlätta vår vardag, men också för att tjäna pengar på oss och för olika former av kartläggning och övervakning. Det blir allt svårare att ha kontroll på hur våra uppgifter samlas in och vidareanvänds. Integritetskommitténs generella slutsats är att vi som enskilda individer på ett flertal områden drabbas av stegvisa försämringar av den personliga integriteten.

Integritetskommitténs målsättning

Målsättningen för vårt arbete i kommittén har varit att skyddet av den personliga integriteten ska stärkas så att denna grundläggande rättighet är i balans med andra grundläggande rättigheter och legitima samhällsintressen.

Dataskyddsförordningen

Dataskyddsförordningen[1] ska börja tillämpas den 25 maj 2018. Personuppgiftslagen kommer då att upphöra att gälla och en mängd lagar och andra regler kommer att ha anpassats till att vi har en direktverkande EU-lagstiftning i stället.

[1] Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning).

För att bryta den utveckling som innebär stegvisa försämringar av den personliga integriteten behövs en kraftsamling inom en rad områden. Tidpunkten för en sådan kraftsamling är just nu mycket lämplig, med tanke på att samtliga samhällsområden för närvarande lägger ned betydande insatser för att förverkliga förordningens intentioner.

Utvärdering av grundlagsskyddet

Integritetskommittén anser att det är otillfredsställande att 2 kap. 6 § andra stycket regeringsformen tillämpas på så olika sätt av utredningar, myndigheter och inom Regeringskansliet.

En mer enhetlig förståelse och tillämpning av bestämmelsen skulle enligt vår bedömning gynna såväl integritetsskyddet som digitaliseringen av förvaltningen, genom att det tydligare skulle framgå vilka avvägningar som ett förslag aktualiserar. Lagstiftningsarbetet skulle inte på samma sätt som i dag riskera att tappa tempo på grund av att beredningsunderlag behöver kompletteras relativt sent i lagstiftningsprocessen – vilket ibland överhuvudtaget inte låter sig göras. En mer enhetlig förståelse och tillämpning av bestämmelsen skulle också spara resurser i lagstiftningsprocessen.

Vi anser att det är angeläget att statliga kommittéer och särskilda utredare blir bättre på att uppmärksamma och tillämpa det grundlagsfästa kravet på lagstiftningsarbetet som stadgas i 2 kap. 6 § andra stycket regeringsformen. Vi förslår därför att regeringen bör införa en bestämmelse i kommittéförordningen med innebörden att, om ett förslag har betydelse för den personliga integriteten i de fall som avses i 2 kap. 6 § andra stycket regeringsformen, så ska dessa konsekvenser beskrivas i betänkandet.

Integritetskommittén anser också att regeringen bör utvärdera, utveckla och vid behov uppdatera Datainspektionens vägledning för integritetsanalys.

Informationssäkerhet

Vi har som enskilda personer ofta små möjligheter att påverka hur uppgifter om oss hanteras. Vi är hänvisade till att lita på att de personuppgiftsansvariga skyddar uppgifterna. Om uppgifter sprids utan kontroll, försvanskas eller förstörs kan det innebära integritetskränkningar. Brister i informationssäkerhet medför alltså ett sämre skydd för den personliga integriteten.

Vi konstaterar att det pågår flera olika utredningar och satsningar i Sverige och på EU-nivå som syftar till att förbättra informationssäkerheten i samhället. Dataskyddsförordningen kommer också att ställa krav på de personuppgiftsansvariga och personuppgiftsbiträdena avseende såväl tekniska som organisatoriska informationssäkerhetsåtgärder. Men även Integritetskommittén lämnar ett par förslag på detta område.

Vissa av de skyddsåtgärder som kan användas, exempelvis anonymisering, pseudonymisering och kryptering, är svåra att införa inom vissa samhällssektorer. Därför finns det ett behov av samordning på nationell nivå, exempelvis när det gäller standarder och normer. Det finns även ett behov av att i högre grad integrera arbetet med att skydda den personliga integriteten med det traditionella informationssäkerhetsarbetet.

Kommittén anser också att det finns ett behov av mer och bättre tillsyn över statliga myndigheters informationssäkerhet.

Vi anser därför att regeringen bör bereda ett redan befintligt förslag om att Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) ska utöva tillsyn över den statliga sektorns informationssäkerhet.

I kapitel 12 om informationssäkerhet beskriver vi våra förslag på detta område.

Integritetsstärkande arbete

Det pågår en rad olika utredningar och satsningar i Sverige och på EU-nivå som syftar till att förbättra integritetsskyddet.

Flera statliga utredningar har arbetat och arbetar med att anpassa vår lagstiftning till dataskyddsförordningen. Dataskyddsutredning-

en[2] har föreslagit[3] de anpassningar och kompletterande författningsbestämmelser på generell nivå, som förordningen ger anledning till. Syftet är att säkerställa att det finns en ändamålsenlig och välbalanserad kompletterande nationell reglering om personuppgiftsbehandling på plats, när förordningen börjar tilllämpas. Forskningsdatautredningen[4] ska i sin tur bland annat analysera vilken reglering av personuppgiftsbehandling för forskningsändamål som är möjlig och kan behövas utöver den generella reglering, som Dataskyddsutredningen har föreslagit med anledning av förordningen.

Den omständigheten att dataskyddsförordningen ska börja tilllämpas om mindre än ett år ger en särskild skjuts åt arbetet med att stärka integritetsskyddet. Samtliga personuppgiftsansvariga måste arbeta med att anpassa sin personuppgiftshantering till de nya bestämmelserna.

Vidare har man i Regeringskansliet arbetat med att ta fram en nationell strategi för informations- och cybersäkerhet, som tar sin utgångspunkt i det förslag som lades fram i betänkandet *Informations- och cybersäkerhet i Sverige*.[5] Strategin ska presenteras under sommaren 2017.

Utredningen om genomförande av NIS-direktivet har haft i uppdrag att föreslå hur EU-direktivet om åtgärder för en hög gemensam nivå av säkerhet i nätverk och informationssystem ska genomföras i svensk rätt.[6] Utredaren föreslår i betänkandet *Informationssäkerhet för samhällsviktiga och digitala tjänster*[7] bland annat hur direktivets krav på utpekande av myndigheter med ansvar för vissa funktioner ska genomföras. Inriktningen är att MSB ska ges en samordnande roll på området, men att andra myndigheters ansvar för tillsyn inom särskilda sektorer ska fortsätta att gälla.

[2] Dir. 2016:15.
[3] Dataskyddsutredningens betänkande *Ny dataskyddslag* (SOU 2017:19).
[4] Dir. 2016:65 och dir. 2017:29.
[5] NISU:s 2014 betänkande *Informations- och cybersäkerhet i Sverige*, (SOU 2015:23).
[6] Europaparlamentets och Rådets direktiv (eu) 2016/1148 av den 6 juli 2016 om åtgärder för en hög gemensam nivå på säkerhet i nätverks- och informationssystem i hela unionen.
[7] SOU 2017:36.

Integritetskommitténs övriga förslag till åtgärder

Vårt huvuduppdrag har varit att från ett individperspektiv kartlägga och analysera faktiska och potentiella risker för intrång i den personliga integriteten i samband med användning av informationsteknik. Denna granskning presenterade vi i vårt delbetänkande *Hur står det till med den personliga integriteten?* [8] Vi har sett det som vårt uppdrag att också ge förslag på åtgärder som kan stärka skyddet för den personliga integriteten.

I detta betänkande presenteras förslagen utifrån olika verksamhetsområden som behandlar uppgifter om oss som enskilda. Här sammanfattar vi några av de viktigaste förslagen.

Uppförandekoder

Sammanslutningar, som företräder kategorier av personuppgiftsansvariga eller personuppgiftsbiträden, kan inom en viss bransch eller sektor lämna förslag till specificeringar om hur man i praktiken ska tillämpa dataskyddsförordningen inom sitt område. Sådana specificeringar kallas i dataskyddsförordningen för uppförandekoder. En uppförandekod kan även omfatta verksamhet som bedrivs av myndigheter. En uppförandekod kan också beskrivas som en sorts branschvis självreglering i syfte att konkretisera regelverket. Vi tror att uppförandekoder kan bli ett effektivt hjälpmedel för att höja skyddet av den personliga integriteten inom flera områden.

Arbetet med att ta fram förslag till uppförandekoder ska utföras av de personuppgiftsansvarigas eller personuppgiftsbiträdenas branschorganisationer, men arbetet med att uppmuntra, granska och godkänna uppförandekoder är enligt dataskyddsförordningen ett uppdrag för myndigheter.

Vi föreslår t.ex. att regeringen uppdrar åt Konsumentverket att initiera och stödja utarbetandet av uppförandekoder för branscher där personuppgifter hanteras för huvudsakligen kommersiella ändamål. Integritetskommittén bedömer att uppdraget i första hand ska inriktas mot att specificera tillämpningen rörande samtycke respektive intresseavvägning som laglig grund för behandlingen av person-

[8] Integritetskommitténs delbetänkande *Hur står det till med den personliga integriteten?* (SOU 2016:41).

uppgifter, samt innehåll och form för den information som ska ges till de registrerade. I arbetet med att initiera och stödja framtagandet av uppförandekoder, kan Konsumentverket exempelvis bjuda in branschorganisationerna och andra ansvariga myndigheter till ett samtal om förutsättningarna för en uppförandekod på området (kapitel 9).

Vi föreslår också att Skolverket ges i uppdrag att initiera och stödja utarbetandet av en uppförandekod för hantering av personuppgifter i skolan (kapitel 5).

När det gäller hantering av personuppgifter i hälso- och sjukvården och socialtjänsten föreslår vi också att en myndighet får i uppdrag att initiera och stödja utarbetandet av en uppförandekod. För att ytterligare stödja de personuppgiftsansvariga i denna känsliga personuppgiftshantering föreslår vi därtill att den myndighet som får uppdraget, ska upprätta ett sekretariat som stödjer de personuppgiftsansvariga i det praktiska arbetet med koden (kapitel 7).

Tydligare reglering i lag

Inom vissa områden har Integritetskommittén konstaterat att det saknas viktig reglering om hur personuppgifter ska hanteras. Denna brist lämnar de personuppgiftsansvariga i ett svårt läge. De har ansvaret för att på bästa sätt tolka den allmänt hållna reglering som finns, men riskerar att trots god vilja göra fel bedömningar, vilket naturligtvis i slutändan också riskerar att drabba den enskilde.

Vi har inte haft möjlighet att inom ramen för vårt uppdrag ta fram kompletta lagförslag. Vi föreslår därför ytterligare utredningar eller beredningar av tidigare lagda lagförslag inom flera områden, bland annat dessa:

En ny socialtjänstdatalag

Integritetskommittén anser att det behövs en ny reglering för den personuppgiftsbehandling som förekommer inom socialtjänsten. Personuppgiftsbehandlingen inom socialtjänsten bör i likhet med personuppgiftsbehandlingen i hälso- och sjukvården regleras i en egen lag. En sådan lag bör utformas med beaktande av det lagstiftningsutrymme som dataskyddsförordningen ger. En komplett och tydlig

lagstiftning inom detta område ökar förutsättningarna för ett ordnat införande av välfärdsteknik inom socialtjänsten. Regeringen bör, med utgångspunkt i befintliga förslag, utreda möjligheten till ny lagstiftning som reglerar hantering av personuppgifter inom socialtjänsten och som kompletterar och specificerar kraven i dataskyddsförordningen (kapitel 7).

Nya integritetsstärkande regler bör skyndsamt införas i patientdatalagen

Vårdgivarens övergripande ansvar för en säker och ändamålsenlig hantering av personuppgifter i verksamheten bör uttryckas tydligare och på ett samlat sätt i patientdatalagen. Vi anser att det behövs ett kapitel i lagen som samlar de bestämmelser som förtydligar både vårdgivarens och hälso- och sjukvårdspersonalens ansvar för en säker hantering av personuppgifter i verksamheten. Regler som ökar detaljeringsnivån i lagen kan göra det lättare för de verksamheter som ska tillämpa regelverket (kapitel 7).

En reglering av medborgarprofilering

I delbetänkandet konstaterade Integritetskommittén att det finns allvarliga risker för den personliga integriteten i sådan kontrollverksamhet hos myndigheter, som syftar till att i förväg bedöma vilken sannolikhet det finns för att en viss individ ska begå någon form av felaktighet. Denna typ av kontroller kallas ibland för ”smarta kontroller” eller ”urvalsprofiler”. I delbetänkandet använde vi uttrycket ”medborgarprofilering” som samlingsbegrepp för företeelsen. Vi anser att det finns ett behov av att kartlägga hur både statliga och kommunala myndigheter arbetar med smarta kontroller och att föreslå de lagändringar som behövs för att ge denna verksamhet en tydlig och legal grund och styrning, som beaktar både behovet av kontroller och den enskildes personliga integritet samt rätten att inte bli diskriminerad. Kommittén anser därför att regeringen bör utreda denna fråga närmare (kapitel 8).

Sekretesskydd i skolan

Det genereras allt fler och allt mer detaljerade uppgifter om eleverna i skolan, alltifrån hur de använder sig av läromedel och chattar med klasskamraterna, till vilka kamrater de helst syns tillsammans med i skolan. För elever i grundskolan och gymnasieskolan finns inte någon sekretess eller tystnadsplikt för större delen av den växande uppgiftsmassan. Vi anser att regeringen bör utreda frågan om ett utökat sekretsskydd för uppgifter om elever i skolans it-system (kapitel 5).

Lagreglering av vissa spaningsmetoder

När det gäller de brottsbekämpande myndigheternas verksamhet har vi gjort bedömningen att det finns påtagliga risker för den personliga integriteten när det gäller vissa integritetskänsliga spaningsmetoder. Det gäller t.ex. användning av dolda kroppsmikrofoner, handmanövrerade kameror, kopiering av mobiltelefoner och datorer och pejling. Även användningen av falska basstationer och installation av spionprogram är exempel på sådana spaningsmetoder. Vi anser därför att regeringen bör utreda en lagreglering av sådana integritetskänsliga spaningsmetoder som i dag inte är reglerade eller har svag reglering (kapitel 11).

Anslag till tvärvetenskaplig forskning om digitalisering och personlig integritet

Vi har konstaterat att det finns förhållandevis lite forskning om vilken inverkan den digitala utvecklingen har på människan och hennes uppfattning om världen och om sig själv. Forskning om digitalisering och personlig integritet är ett område som förtjänar större uppmärksamhet; både för att höja kunskapsnivån men också för att bidra till att finna lösningar av tekniska och legala utmaningar. Vi föreslår därför att regeringen ger Vetenskapsrådet i uppdrag att fördela anslag till tvärvetenskaplig forskning om frågan på vilket sätt människan påverkas av förändringar i den privata sfären och av den accelererande digitala hanteringen av personuppgifter.

Kompetenscenter för frågor som rör anskaffning och användning av externa it-tjänster.

Integritetskommittén har uppmärksammat risker till följd av brister i myndigheternas kompetens när det gäller it-utveckling. Ett kompetenscenter skulle kunna bidra till att den offentliga förvaltningen blir bättre kravställare i upphandlingar, bland annat vad gäller kraven på inbyggd integritet och informationssäkerhet. Bättre och tydligare krav från det allmännas sida kan även påverka marknaden utanför offentlig sektor. Vi anser därför att regeringen bör uppdra åt den myndighet som får det samlade ansvaret för den offentliga förvaltningens digitalisering att inrätta ett kompetenscenter för frågor som rör anskaffning och användning av externa it-tjänster.

Statskontoret bör få i uppdrag att utföra en myndighetsanalys av Datainspektionen

Vi anser att tillsynen över de personuppgiftsansvariga och personuppgiftsbiträdena är mycket viktig. Genom tillsynen agerar staten för att skydda oss mot olaglig hantering av våra personuppgifter. Nya sätt att behandla våra uppgifter introduceras i en mycket snabb takt. Många av dessa finns det anledning att bedöma ur ett rättsligt perspektiv. Regelverket är tämligen oprecist och allmänt hållet. Det är därför ofta först när tillsynsmyndigheten har bedömt en ny företeelse som leverantörer och användare får någon ledning. Resultatet från tillsynen kan sedan användas i tillsynsmyndighetens utåtriktade och proaktiva arbete för att sprida kunskap. I delbetänkandet konstaterade vi dock att Datainspektionen på senare år successivt har minskat sina tillsynsaktiviteter.

I delbetänkandet konstaterade kommittén att flera myndigheter efterlyser mer vägledning från tillsynsmyndigheten i samband med digitaliseringen av förvaltningen. Även i flera av remissvaren på vårt delbetänkande framförs önskemål om tydligare och mer konkret vägledning från Datainspektionen i frågor som rör integritetsskydd.

Datainspektionen kommer på grund av dataskyddsförordningen att få många nya arbetsuppgifter och kommer även att behöva samverka mer både nationellt och internationellt. Detta samtidigt som de personuppgiftsansvariga i och med den nya förordningen kommer att behöva mycket mer stöd och vägledning. Parallellt med den-

na utveckling kommer Datainspektionen, på samma sätt som alla andra myndigheter, att behöva utveckla och förbättra sin verksamhet och sina arbetssätt.

För att klargöra vilket anslag, vilka resurser och vilka kompetenser, som Datainspektionen behöver de närmaste åren, anser Integritetskommittén att regeringen bör ge Statskontoret i uppdrag att utföra en myndighetsanalys av Datainspektionen enligt den modell som Statskontoret redovisade till regeringen i december 2008 i rapporten *Modell för myndighetsanalyser* (2008:17).

Den myndighet, som får det samlade ansvaret för den offentliga förvaltningens digitalisering, bör även främja skyddet av den personliga integriteten

Integritetskommittén anser att det är av största betydelse att den myndighet som får det samlade ansvaret för digitaliseringen av offentlig sektor, även får i uppgift att beakta skyddet för den personliga integriteten. I instruktionen för den myndigheten bör det därför anges att denna myndighet ska främja skyddet av den personliga integriteten, med särskilt fokus på införandet av integritetsskyddande teknik och arbetssätt. Myndigheten måste förstås samverka med Datainspektionen i detta arbete.

Konsekvenser av våra förslag

Dataskyddsförordningen ska börja tillämpas i Sverige. Alternativet till våra genomgripande förslag om att arbeta med uppförandekoder, är således inte att myndigheter och företag avstår från att vidta åtgärder eller genomföra förändringsarbete, utan snarare att företag, myndigheter och andra organisationer tvingas lägga mer resurser på att tolka rättsläget.

Vi menar att flera av våra förslag kommer att innebära minskade kostnader för både företag och myndigheter (såväl statliga som kommunala). Konsekvensanalysen finns i kapitel 17.

Hela listan med Integritetskommitténs bedömningar och förslag

Skolan (kap. 5)

1. Regeringen bör ge Skolverket i uppdrag att initiera och stödja utarbetandet av en uppförandekod för skolan.
2. Regeringen bör låta utreda ett utökat sekretesskydd för uppgifter om elever i skolans it-system.
3. Regeringen bör ge Skolinspektionen och Datainspektionen i uppdrag att hitta lämpliga samarbetsformer.

Arbetslivet (kap. 6)

4. Regeringen bör ge Arbetsmiljöverket i uppdrag att initiera och stödja utarbetandet av uppförandekoder inom arbetslivet.

Hälso- och sjukvård och välfärdsteknik inom socialtjänsten (kap. 7)

5. Regeringen bör ge en myndighet, förslagsvis E-hälsomyndigheten, i uppdrag att initiera och stödja utarbetandet av uppförandekoder inom hälso- och sjukvård och socialtjänst.
6. Regeringen bör ge en myndighet, förslagsvis E-hälsomyndigheten, i uppdrag att vara sekretariat för förvaltningen av de gemensamma uppförandekoderna.
7. Regeringen bör vidta de utredningsåtgärder som är nödvändiga för att genomföra de lagändringar, som tidigare utredningar föreslagit i syfte att stärka integriteten vid behandling av personuppgifter.
8. Regeringen bör låta utreda en ny lagstiftning om personuppgiftshantering inom socialtjänsten.
9. Det behövs lagregler om ställföreträdare för beslutsoförmögna.

E-förvaltning (kap. 8)

10. I instruktionen för den myndighet som får det samlade ansvaret för den offentliga förvaltningens digitalisering, bör anges att denna myndighet även ska främja skyddet av den personliga integriteten, och särskilt stödja lösningar som nyttjar integritetsskyddande arbetssätt och teknik.
11. Regeringen bör ge samma myndighet i uppdrag att inrätta ett kompetenscenter för frågor som rör anskaffning och användning av externa it-tjänster.
12. Regeringen bör låta utreda hur ett regelverk för tystnadsplikt för leverantörer av molntjänster och andra personuppgiftsbiträden skulle kunna utformas.
13. Integritetskommittén ställer sig bakom förslaget från Statens servicecenter att regeringen i närtid bör initiera ett uppdrag att närmare analysera förutsättningarna för att inrätta en ”statens molntjänst” i enlighet med rapporten från Statens servicecenter.
14. Regeringen bör låta utreda hur statliga och kommunala myndigheter arbetar med medborgarprofilering (även kallat ”smarta kontroller”), hur myndigheterna bör eller kan arbeta med sådana kontroller, samt föreslå de lagändringar som behövs.
15. Regeringens digitala strategier bör kompletteras med ett inriktningsmål med den uttryckliga ambitionen att Sverige ska bli världsledande både när det gäller att använda digitaliseringens möjligheter och att skydda den personliga integriteten.

Konsumentområdet (kap. 9)

16. Regeringen bör ge i uppdrag till Konsumentverket att initiera och stödja utarbetandet av uppförandekoder för branscher där personuppgifter hanteras för huvudsakligen kommersiella ändamål.
17. Regeringen bör ge i uppdrag till Konsumentverket att utöva tillsyn över företeelser, produkter och avtal där integritetsskydd och informationssäkerhet gör sig gällande.

Försäkringsverksamhet (kap. 10)

18. Konsumentverket bör bevaka försäkringsföretagens arbete med uppförandekoder.

19. Regeringen bör vidta de utredningsåtgärder som är nödvändiga för att genomföra en lagreglerad tystnadsplikt för försäkringsföretagen och deras anställda avseende personuppgifter.

Åtgärder inom några andra områden med allvarliga eller påtagliga risker (kap. 11)

20. Regeringen bör låta utreda hur en säker ordning för utfärdande av fysiska legitimationer ska se ut och hur statens ansvar för den ska vara utformad.

21. Regeringen bör låta utreda en författningsreglerad rättighet för fysiska personer att vända sig till den som ger ut en kreditupplysningspublikation för att (inom ramen för vad som är förenligt med grundlagarna) få uppgifter om sig själv strukna innan uppgifterna publiceras.

22. Det är angeläget att regeringen lämnar förslag på reglering som ger integritetsskydd vid utlämnande av kreditupplysning, oavsett hur kreditupplysningen lämnas ut. Detta kan göras med utgångspunkt i förslag som redan föreligger.

23. Regeringen bör låta utreda en lagreglering av sådana integritetskänsliga spaningsmetoder inom polisen som i dag inte är reglerade eller har svag reglering.

Informationssäkerhet (kap. 12)

24. Regeringen bör vidta de utredningsåtgärder som är nödvändiga för att genomföra det förslag som lämnades i SOU 2015:23 om att MSB ska utöva tillsyn över statliga myndigheters informationssäkerhetsarbete.

25. Regeringen bör uppdra åt MSB att beträffande myndigheter under regeringen följa upp vilka åtgärder myndigheterna vidtar

för att följa kraven i MSB:s föreskrifter om statliga myndigheters informationssäkerhet (MSBFS 2016:1).

26. De insatser för att åstadkomma uppförandekoder som kommittén föreslår i andra avsnitt i detta betänkande, bör innehålla informationssäkerhetsåtgärder som framträdande inslag. Om insatserna förverkligas, kan de innebära en generell förbättring av förutsättningarna för en bättre informationssäkerhet i samhället.

27. Regeringen bör ge MSB i uppdrag att i samverkan med andra myndigheter utveckla, förvalta och vidareutveckla en styrmodell för statens informationssäkerhet, i enlighet med det som föreslagits i SOU 2015:23.

Samhällets skyddsmekanismer (kap. 13)

28. Regeringen bör låta utreda om Datainspektionen ska ges rätten att som part föra talan i domstol för enskilda i utvalda ersättningsärenden.

29. Datainspektionen bör ges i uppdrag att årligen rapportera till regeringen om rättsmedlen är effektiva för att skydda registrerades rättigheter.

30. Regeringen bör följa upp att Riksrevisionens rekommendationer följs avseende kompetens och metod för utredning av it-relaterad brottslighet och sedan redovisa resultatet för riksdagen.

31. Regeringen bör ge en myndighet i uppdrag att utreda hur en nationell folkbildningsinsats bör vara organiserad och utformad samt vilken omfattning och finansiering en sådan insats bör ha.

Tillsynsmyndigheten (kap. 14)

32. Regeringen bör ge Statskontoret i uppdrag att utföra en myndighetsanalys av Datainspektionen enligt den modell som Statskontoret redovisade till regeringen i december 2008 i rapporten *Modell för myndighetsanalyser* (2008:17).

Forskning om personlig integritet (kap. 15)

33. Regeringen bör ge Vetenskapsrådet i uppdrag att fördela ett särskilt forskningsanslag.

34. Regeringen bör ge Vinnova i uppdrag att främja projekt som involverar integritetsskyddande teknik och arbetssätt samt att upplysa om och kravställa utifrån dataskyddsförordningen i sitt arbete.

Utvärdering av grundlagsskyddet (kap. 16)

35. Regeringen bör i kommittéförordningen (1998:1474) införa en bestämmelse som föreskriver att om förslagen i ett betänkande har betydelse för den personliga integriteten i de fall som avses i 2 kap. 6 § andra stycket regeringsformen, ska konsekvenserna i det avseendet anges i betänkandet.

36. Regeringen bör utvärdera, utveckla och vid behov uppdatera den av Datainspektionen utgivna vägledningen för integritetsanalys.